

12. Maaturism Eestis

Margit Mald

Maaturism on järjest rohkem populaarsust võitmas maaelanike ja ka linnarahva seas. Mõni aasta tagasi pälvis maaturism üsna vähe tähelepanu nii Eestis kui ka kogu maailmas. Tuleb tõdeda, et on toimunud märgatav muutus paremuse suunas: puhkamisvõimaluste kõrval taludes nähakse maaturismis ka majandustegevust, mis pakub võimalusi kohaliku tööhõive parandamiseks ning lisisissetuleku teenimiseks. Eesti erinevad maakonnad omavad unikaalset turismipotentsiaali ning turismiturul tiheneva konkurentsi tingimustes on maaturismi osatähtsuse suurenemine seletatav spetsiaalsetele huvigruppidele mõeldud niiturgude tekkimisega.

Maaturismi fenomeni võib seletada järgmiselt:

- üha enam hakkavad turistid huvi tundma puhkamisvõimaluste vastu, mis on eemal ülerahvastatud turismpiirkondadest;

- puhkamine turismitalus on muutunud trendiks, moejooneks, seda üle keskmise elujärgega ja kõrgharidusega linnaelanike seas;

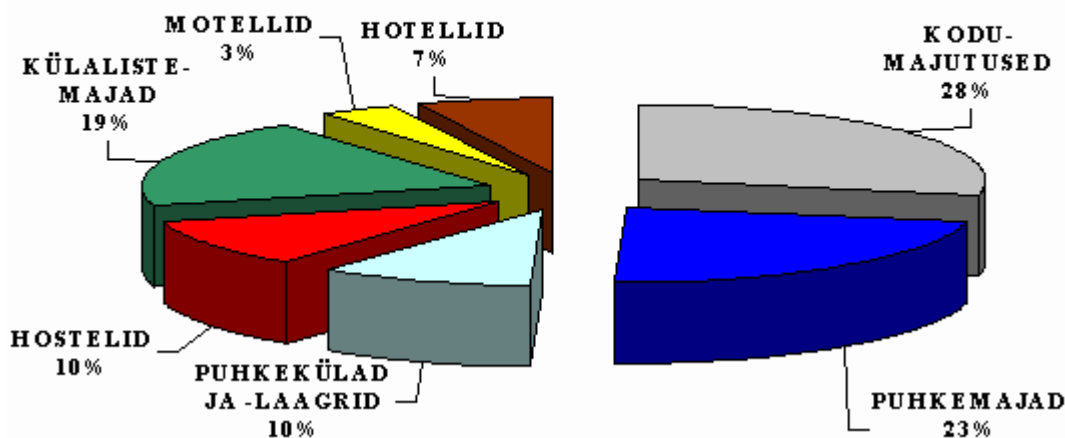
- maaturism pakub elamusi ja seiklusi, mis erinevad igapäevasest teisest elust ja rutiinist;

- valitsused on tunnistanud turismi olulist mõju majandusele. Turism kuulub kolme maailma suurima majandusharu hulka, mis ületab käesoleval sajandil käibelt auto- või naftatööstust ning on konkureerimas infotehnoloogia- ja telekommunikatsiooniäri. Maaturism elavdab ja tugevdab maapiirkondade majandust, vähendades maaelanike sõltuvust põllumajandustootmisest.

Maaturismi defineerimisel esineb teatud segasust ja erimeelsust kogu turismimaailmas, mitte ainult Eestis. Näiteks Euroopa Nõukogu, kes opereerib väga täpsete määratlustega, defineerib maaturismi kui kogu maapiirkonnas toimivat turismi. Peale selle tõlgendab iga riik maaturismi olemust ja selle alajaotusi omamoodi. Eesti on maaturismi mõiste defineerimisel lähtunud Maailma Turismiorganisatsiooni määratlusest: maamajutus kui ajutine eluase, eksisteerib tüüpilises maapiirkonnas, s.t külades ja alevikes elanike arvuga alla 10 000. Eesti linnad, mille elanike arv üle 10 000, on alljärgmised:

Maakond	Linn	Elanike arv
Harju	Tallinn	415 000
	Keila	10 000
	Maardu	16 400
Ida-Viru	Jõhvi	13 300
	Kohtla-Järve	52 500
	Narva	74 400
	Sillamäe	18 800
Järva	Paide	10 400
Lääne	Haapsalu	13 500
Lääne-Viru	Rakvere	19 100
Pärnu	Pärnu	52 000
Saare	Kuressaare	16 200
Tartu	Tartu	100 000
Valga	Valga	15 700
Viljandi	Viljandi	21 600

Eesti Statistikaamet teeb samuti vahet linna- ja maarahva vahel. Linnarahvas elab asustustes, mida defineeritakse maakonnakeskustena. Kõikjal mujal (s.t valdades) elavad inimesed moodustavad maarahva ehk teisisõnu: 30% maarahvas ja 70% linnarahvas. Kui kasutada Statistikaameti "maarahva" definitsiooni "maamajutuse" mõiste defineerimisel, langeks maamajutuse kategooriast välja 57 majutusasutust linnades ja alevites, Maailma Turismiorganisatsiooni määratluse kohaselt aga ainult 16 linna ja alevit. Ülejäänud 41 linna ja alevit (keskmine elanike arv 3500) võib pidada keskusteks, kus turistil on võimalik kasutada peale pakutava majutuse ja toitlustuse ka muid teenuseliike. Seega on sobiv neid liigitada turismimajanduse seisukohast maapiirkonna hulka ning linna ja maa majutusettevõtete klassifitseerimisel on soovitatav kasutada baaskriteeriumina Maailma turismiorganisatsiooni standardit. Viimast arvesse võttes on Eestis hetkel umbes 320 maamajutuse pakkujat.

Maaturismile on iseloomulikud järgmised tunnused:

- toimub maapiirkonnas;
- funktsionaalselt maapiirkonnale omane: peamiselt väikeettevõtlus, avatud loodus, vahetu kontakt ümbritseva keskkonnaga, pärandi kaasamine;
- pakub mitmesugused elamusi, ajaveetmise ja puhkusevorme, nagu kanuamatkad, ratsutamise, kalastamine, jahindus, seiklus- ja kultuuriturism jpm;
- mastaabilt maapiirkonnale sobiv: väikesemahuline nii ehitiste, objektide kui ka teenindava ja teenindatava inimkoosluse poolest;
- iseloomult traditsiooniline, seotud kohaliku igapäevase elulaadiga;
- kasutab kogu vastavale maapiirkonnale omast kooslust-keskkonda, majandustegevust ja pärandit.

Maaturism on kompleksne majandusharu, millesse on kaasatud suur hulk (väike)ettevõtteid, riigiasutusi, ühendusi ja teisi maaturismiga otseselt või kaudselt seotud inimesi. Maaturismiga otseselt seotud on maamajutusettevõtjad. Peale selle saavad tööd muuseumid, toitlustusettevõtted, käsitöötooteid pakuvad ettevõtted ja üksikisikud,

aktiivse puhkuse ja vaba aja veetmise pakkujad jt, kes on mingil muul moel seotud antud tegevusvaldkonnaga – neid vaadeldakse kui maaturismiga kaudselt seotuid. Euroopa Liidus on turismisektoriga otseselt seotud ligikaudu 9 mln inimest. Aastakümneni lõpuks arvatakse, et turism loob juurde umbes 2 mln uut töökohta, kusjuures töökohti tekib just maapiirkondades. Eestis tegeleb turismindusega ligi 100 000 elanikku. Maaturismis hinnatakse tööhõivet voodikohtade arvuga, s.t kui hetkel on teadaolevate maamajutusettevõtetes voodikohti ligi 3000, võib lugeda maaturismiga seotud töökohtade arvuks samuti 3000 (arvestades nii otsest kui kaudset tööhõivet).

Turismimajanduse iseloomulikuks omaduseks on see, et toodet ei ole vaja transportida tarbijani, vaid tarbija tuleb ise toote juurde ning tarbitakse seal, kus toodet pakutakse. Turismi eeliseks on ka see, et erinevalt tööstusest ei vaja see majandusharu kohe suuremahulisi investeeringuid. Tootmisvahenditeks on olemasolevad vaatamisväärsused, toode on kohalikul tasemel pakutav elamus tervikuna. Tahes-tahtmata hakkab seejuures olulist rolli mängima asukoht (infrastruktuur, asustatus, looduslikud iseärasused, keskkond). Pakkudes kvaliteetset integreeritud toodet, toimub tulude iseeneselik ümberjaotumine ilma riikliku sekkumiseta. Teisisõnu, maaturism täidab majandusliku regulaatori rolli, kus kõrgemal majanduslikul tasemel olevad piirkonnad toetavad vaesemaid.

Maaturismi positiivne mõju avaldub eelkõige sisemajanduse koguprodukti (SKP) kasvus. Euroopa Liidu hinnangul on turismi osatähtsus 5,5% sisemajanduse koguproduktist ning 30% teenindussektori väliskaubandusest. Eesti puhul saame rääkida turismi 6%-lisest osakaalust sisemajanduse koguprodukti kujunemisel (1999. aasta andmed). Läbi turismiteenuste ekspordi toetatakse väliskaubandusbilansi paranemist, regionaalse arengu intensiivistamist ja tasakaalustamist, investeeringute suunamist maapiirkondadesse. Turismiteenuste eksport on tänu Eesti iseärasustele (Põhjamaadega võrreldes madalam hinnatase, uus sihtkoht jne) kasvanud aastatel 1993-1998 rohkem kui 6,5 korda. Eesti Panga 1999. aasta esimese poolaasta andmetel ulatus antud näitaja 4,3 mld Eesti kroonini, moodustades 16% kaupade ja teenuste koguekspordist (1998. aasta I poolaastal 15%) ja kattes 79% väliskaubandusbilansi puudujäägist (1998. aasta I poolaastal 54%). Selge on see, et suur osa ehk ligi 80% väliturismituludest on jäänud Tallinnasse, mis rahvusvahelise konkurentsi tingimustes on siiani olnud Eesti ainsaks arvestatavaks turismiobjektiks.

Väikesel turismitalul on keeruline pääseda välisturule, olla konkurentsivõimeline, reklaamida end ning meelitada kliente mujalt maailmast. Eesti maaturismi toode on veel uudne ja tundmatu, millel puudub stabiilne kvaliteet, maine, tootele vastav hind.

1998. aasta suvel alanud Põllumajandusministeeriumi haldusalas oleva PHARE projekti raames on välja töötatud ühtsed maaturismi meetmed ja strateegia, mille ellurakendamine tagab sektori pideva ja jätkusuutliku arengu. Tähtsamateks tegevusteks ja suundadeks on olnud maamajutusettevõtjatele ühtse koolitussüsteemi väljatöötamine, atraktiivse ja nõuetele vastava turismitoote arendamine, turunõudluse hindamine. Vajalikuks peeti maamajutusettevõtjaid ühendava organisatsiooni loomist, mis koondaks ja levitaks infot, suhtleks reisikorraldajatega, tekitaks maaturismi andmebaasi, reserveerimissüsteemi jne. Viimati nimetatud oleks perspektiivis kui tähtis reklaami- ja suhtlemiskanal välisturgudel, mis võimaldaks teha broneeringuid turismitaludesse, koostada reisipakette, marsruute jne.

Maaelu mitmekesistamisele ja väikeettevõtluse arendamisele, sh maaturismile aitab kaasa EL-i liitumiseelse abiprogrammi SAPARD-i kasutamiseks koostatud "Põllumajanduse ja maaelu investeeringute programm". Nimetatud programmi kaudu on võimalik taotleda investeeringutoetusi mittetraditsiooniliste majandustegevustega alustamiseks või laiendamiseks. Turismiteenuste pakkujatele on toetusmehhanism samasugune nagu kõikide teiste majandustegevuste puhul, s.o toetatakse 50% põhivarasse tehtavate investeeringute

maksumusest.

Maaturism ei ole kindlasti maaelu päästerõngas, kuid kahtlemata üks viljakamaid meetmeid maaelu jätkumiseks, traditsioonilise maakasutuse ja elulaadi säilimise toetamiseks. See on üks võimalus äärealade arenguks, kus puuduvad tihti alternatiivid majandustegevuse arendamiseks turgude kauguse tõttu.